

Önkormányzatok

Vármegyék jönnek, de mi marad az önkormányzatiságból?

A magyar gazdasági és társadalmi válság értelemszerűen nem kerülheti el az önkormányzatok világát sem. A negatív külső hatásokon túl, miközben „a nemzetközi helyzet fokozódik” a válság elmélyülésében jelentős szerepe van a társadalom irányítási rendszer bő egy évtizede kialakított sajátos magyar központosító gyakorlatának is.

A 2011-es Alaptörvény szakított az előző 20 esztendő folyamatával és teljesen új pályára helyezte az önkormányzatiságot és az önkormányzatokat, mint társadalomépítő erőt a központi hatalom alá rendelte. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény, valamint a kapcsolódó ágazati törvények fokról fokra, de folyamatosan gyengítették az önkormányzatok kompetenciáit és pozícióit. Ehhez kapcsolódóan romlott az önkormányzatok költségvetési helyzete, gazdálkodási önállósága, valamint egyre gyakoribbá váltak az önkormányzatok célzott körét érintő sajátos forrás elvonások, gondoljunk csak a szolidaritási járuléokra, vagy a különleges gazdasági övezetek létrejöttére.

A „jótékony” állam az átfogó önkormányzati adósságrendezéssel „megmentette” az önkormányzatok széles körét a csődtől, viszont ezzel párhuzamosan

meg is „szabadította” az önkormányzatokat a feladataik és kompetenciájuk jelentős részétől. Mindezek következtében a *helyi közügyek korábbi széles köre meglehetősen szűkre zsugorodott* és az önkormányzatok államtól való függősége tovább növekedett. A megye, mint közigazgatási egység állami uralom alá került. A megyei önkormányzatok a vagyonukon túl lényegében elvesztették önkormányzati jellegüket is. A területi önkormányzatok a fővárost kivéve, súlytalanná váltak. A decentralizáció egyik lehetséges egysége, a megyei önkormányzat csendes álomba szenderült.

Az önkormányzati szféra leértékelődött, így nem meglepő, hogy a 2022. évi országgyűlési választási kampányban az önkormányzatiság ügye egyáltalán nem volt a fókuszban. Az ötödik Orbán-kormányban a négyéves ciklusra vonatkozó tervei nem ismertek, mivel – a választási programhoz hasonlóan – nyilvános kormányprogram sem készült. Ennek következtében nincs kormányzati közigazgatás-fejlesztési és önkormányzati program sem.

Ugyanakkor a választásokat követően mégis sor került az önkormányzatokat is érintően az Alaptörvény és egyéb törvények módosítására. 2024-től az önkormányzati általános választásokat az európai parlamenti képviselők választá-

sával egy időben tartják. Viszont – hogy ne csorbuljon a jogállamiság, hiszen az önkormányzati választások 5 évre, s nem mondjuk 4 évre és 8 hónapra szóltak – a 2019-ben megválasztott polgármesterek és önkormányzati képviselők mandátuma az ötödik év októberéig megmarad, így jó néhány hónapig minden bizonnyal sok helyen „kettős hatalom” fog kialakulni, ami az önkormányzatok „normális” működését tovább gyengítheti. Jelképes, ugyanakkor üzenet értékű, hogy mindeközben a megyéket vármegyékké, míg a kormány megbízottakat főispánokká nevezték át, minthogyha 2022 nyarán az elnevezések ügye lenne a legfontosabb a közigazgatásban.

Az önkormányzati rendszer elmúlt bő tíz éve gyakorlatának áttekintése, elemzése és a változtatási irányok, lehetőségek megfogalmazása a politikai pártok és a kormányzat részéről egyaránt elmaradt.

A szakmai viták szélcsendjében különösen fontos, hogy a Comitatus Önkormányzati Szemle ezen számában három – tematikájában az önkormányzatisághoz szorosan kapcsolódó, ugyanakkor eltérő megközelítésű és dimenziójú – szakmai anyagot publikálhatunk.

Elsőként *Balázs István* professzor tanulmányában (1) az Európában zajló folyamatok alapján mutatja be az „Európa 2030” dokumentumot, amelyet az európai önkormányzati szövetségek szövetsége, a „Települések és Régiók Európai Tanácsa” adott ki az európai önkormányzati rendszerek stratégiai fejlesztési dokumentumaként. A tanulmányból jól érzékelhető, hogy *milyen irányba ha-*

lad az önkormányzati rendszerek fejlesztésének gondolata a progresszív Európában. A tanulmány emellett ráirányítja a figyelmet a PLATFORMA projektre, amely egy együttműködési hálózat, a fejlesztési programok résztvevőinek, vagyis az önkormányzati fejlesztések megújító gondolkodóinak és szervezeteinek a fóruma. Sajnálatos módon, de talán nem véletlenül ennek a hálózatnak a munkájában magyar önkormányzat, illetve önkormányzati szövetség még nem vesz részt.

Másodikként a 2022-es országgyűlési választásokra készülve a Magyar Önkormányzatok Szövetsége megbízásából, *Pálné Kovács Ilona* akadémikus vezetésével készült egy átfogó tudományos koncepció (2), ami röviden összefoglalja a magyar helyi önkormányzati rendszer megújulásával kapcsolatos legfőbb javaslatokat. *A koncepció egyértelműen az új decentralizáció mellett foglal állást*, miközben a területi kormányzás megteremtését is szorgalmazza. Különösen izgalmas a szétaprózódott és jellemzően alacsony lakosságszámú kistéleplési önkormányzatok megmaradására, jövőjére vonatkozó új, a közszolgáltatási feladatellátó képességre épülő differenciált társulási szisztémájuk. A koncepció kitér az önkormányzati pénzügyek és a fejlesztéspolitika megújítására is, miközben hangsúlyosan kifejezésre juttatják, hogy a helyi politika megélénkítéséhez és az önkormányzatiság megerősítéséhez elengedhetetlenül szükség van az önkormányzati szereplők képessé tevésének fejlesztésére is.

Harmadikként *Fogarasi József* közéleti szakíró egyéni hangvételű írása 12 téma-, illetve kérdéskörben fogalmazza meg változtatási javaslatait. (3) Ezek egy része *társadalomfilozófiai megalapozottságú*, míg zömében konkrét, szinte jogszabályi szöveg javaslat. Éppen a konkrétsága következtében *kellően vitára ingerlőek az indítványai*, gondoljunk csak a nyolc féle lakosság szám alapján meghatározott települési önkormányzati alaptípusokra, amelyek értelmében 3000 lakosig nem lenne települési önkormányzat, hanem csak települési részegység. A megyei önkormányzatok helyett Megyei Települési Önkormányzatok Területszövetségét hozná létre és javaslatokat fogalmaz meg az önkormányzati választásokra vonatkozóan is. Az önkormányzatra való „képeség” befolyásolná, hogy önállóan gyakorolhatná-e az önkormányzás jogát, vagy integrálódnia kellene.

Mindhárom szakmai összeállítás – a most csupán a figyelemfelkeltés szándékával megemlíttett kezdeményezésen túl is - számtalan megvitátandó javaslatot fogalmaz meg, amelyek egységes egészszé formálása, illetve alternatív javaslatcsomaggá alakítása széleskörű aktivitást igényel. Bár a kétharmados parlamenti többséggel rendelkező kormányzat részéről jelenleg nincsen szándék az önkormányzati rendszer fejlesztésére és az önkormányzatiság erősítésére, sőt a gazdasági válsággal sújtott önkormányzatok mindennapi élete alapfeltételeinek biztosítása sem garantált, mégis fontosnak tartom az önkormányzás jövőjéről való közös gondolkodást.

Úgy vélem, hogy *a fenntartható és működőképes önkormányzásról széleskörű vitát kellene folytatni*, annak érdekében, hogy ha majd a központi hatalom is rádöbben a helyi autonómiák szerepének jelentőségére, addig legyenek kiérlelt javaslatok, ezért az önkormányzati rendszer fejlesztésével kapcsolatos vitára ösztönözzük az olvasókat.

Addig maradnak a látszat módosítások, a vármegyék és a főispánok, valamint az önkormányzatok mindennapos túlélési gyakorlatai.

ZONGOR GÁBOR

Jegyzetek

1. Balázs István: Európa 2030, a helyi önkormányzatok fejlődésének európai stratégiája és az azt segítő intézményrendszer.
2. Pálné Kovács Ilona – Finta István – Hoffmann István – Péteri Gábor: A helyi önkormányzati rendszer megújulásának irányai
3. Fogarasi József: A helyi önkormányzás (vázlat-fikció)

A főszerkesztő megjegyzése

A tanulmányok témájához kapcsolódóan, az előzményekről több cikk, tematikus- és különszám is megjelent folyóiratunk gondozásában. Az önkormányzati rendszer kialakulásáról, működéséről, a változtatásáról szóló hazai vitákról ld. pl. Agg – Zongor (2016), Balázs István (2017), illetve régebből Agg (2007, szerk. 2009). Kifejezetten, vagy főként a megyei önkormányzatokról Pálné – Agg (szerk. 1994, 2009), Agg (2010, 2019), Pálné (2019), Zongor (2019 a), és az önkormányzati választásokról is születtek írások, legutóbb Zongor (2019 b).

A 21. században megjelent cikkek, tanulmányok, cikk- és tanulmánygyűjtemények megtalálhatók a <http://www.mrftt.hu/comitatus.html>, illetve a <https://comitatus.eoldal.hu> linken, illetve önálló honlapon.

Ajánlott irodalom

Agg Zoltán – Zongor Gábor (2016) Közigazgatási tanulmányok, Veszprém, Comitatus Önkormányzati Szemle (továbbiakban Comitatus) 26: klsz., 120 p.

Agg Zoltán (2007) Alkotmányosság, közigazgatás, önkormányzat. Veszprém, Comitatus, 17: klsz., 106 p.

Agg Zoltán (szerk. 2009) Közigazgatás - Térfeosztás - Választások. Veszprém, Comitatus 19: klsz., 152 p.

Agg Zoltán (2010) Mi értelme van a megyerendszer vizsgálatának? Comitatus 20: 1-2. szám, pp. 21-34.

Agg Zoltán (2019) Politikai homokozó, Comitatus 29: klsz., 124 p.

Balázs István (2017) Helyi önkormányzatok változóiban – a hatásköri generális klauzula vége felé? Comitatus 27: 225. szám, pp. 3-13.

Pálné Kovács Ilona – Agg Zoltán (szerk. 1994) A rendszerváltás és a megyék, ISBN 963 7678 077 Comitatus Könyv. és Lapkiadó, Veszprém, 240 p.

Pálné Kovács Ilona – Agg Zoltán (szerk. 2009) A megyei önkormányzatok helyzete (tematikus szám) Comitatus 19: 11-12. szám, pp. 8-126.

Pálné Kovács Ilona (2019) Az önkormányzati középszint hanyatlása és kilátásai, Comitatus 29: 233. szám, pp. 3-12.

Zongor Gábor (2019) Koordináló megyei önkormányzatok: kérdések és válaszok, Comitatus 29: 231. szám, pp. 3-12.

Zongor Gábor (2020) A kormánypártok biztos bázisai – Összefoglaló a megyei önkormányzati választásokról 2019. Comitatus 30: 234. szám, pp. 12-28.

